

Suomen Kansan
Vanhoja Runoja,

ynnä myös

Nykyisempiä Lauluja.

Viides ja viimeinen Osa.

Koonnut ja pránttiin antanut

J. Topelius,

Läänin Lääkäri ja Ritari.

Helsingin Kaupungissa, 1831.

Prántáttý J. Simeliuksen Lesken tykóná.

Öillä päivät jatketaan,
Virsillä vähät oluet.

Imprimatur.
C.E. Ekelund

Esi-puhe.

Täsä jätetään nyt viimeinen vihko Suomen Kansan Runolauluja. Iloiten olen havainnut nämät laulut mieluisesti kunnioitettavilta Maanmiehiltä vastaan otettunna, — ja on myös tämä mielisuosio ollut suloinen ehkä ainoa vaivani palkinto, kuin olen jo kolmattakymmentä ajastaikaa näitä aineita keksinyt ja kokoillut. — Harvasa, eikä pian ollenkana, löytyypi enään Suomen rannalla kokonaisia ja puhtaita vanhan aikoisia lauluja. Uusi oppi ja uusi valo ovat karkottaneet sen viattoman hämärän, josa laulajat ja runot parahiten menestyivät. Mitä täältä vielä löytään, on rikkiäisiä muinoisen runo-ajan jäänöksiä, netkin uuden aikaisilla sanoilla ja ajatuksilla pilattuja. Yksi ainoa maanpaikka, sekin Suomen piirin ulkopuolella, tai muutama pitäjäs Arkkangelin Läänissä, erinomattain nimitettävä Vuokkiniemen Pitäjäs, säilyttää vielä vanhat tavat, ja vanhan urosväen jutut vilpitönnä ja puhtaanna. Siellä veisaa vielä Väinämöisen ääni, siellä soipi vielä Kantele ja Sampo,*) ja sieltä olen myös parahat Runoni kyllä monella huolella toimittanut. Ehkä lisäyksiä sieltä olisi toivosa odotettavia, täytyy kuitenkin työni päättää. Jos ikää Jumala suopi, mahtanevat nämät ja muut lisäykset edespäin ilmantua.

Vijmeiseksi saan nöyrästi kiittää niitä Maanmiehiä, jotka näisä töisä ovat minua auttaneet, joista erinomattain nimitetään:

Herra I.ectori Magisteri C. N. Keckman Helsingin kaupungisa; Herra Hovirätin Assessori C. H. Asp Vaasasa; Herra Provasti Z. Forsman Vähäsä Kyrösä; Herra Kappalainen C. Saxa Suomus-Salmesa; Veljeni, Professori G. Toppelius Oulusa; Veljeni poika, Koulu-Pappi F. M. Toppelius Isosa Kyrösä.

*) Sampo kuuluu olevan raudasta kanteleen mukaan taottu soittokeino

Z. Topelius.

Jouhten on koria-ääninen lintu. Greekanmaalla mainittiin muinen, että se, vähän ennen kuoltuansa, lauloi ihmeellisen suloisesti ja sydämmellisesti, josta vieläkin tavallinen on **Jouhtenen-lauluksi** nimittää, mitä joku, kuolemansa hetken lähestyessä, puhuu merkillisesti ja hartaasti. Niin sopii nyt sanoa Tohtori Topeliuksesta. Tämä esipuhe oli hänen juhlallinen **Jouhtenen-laulunsa**. Sillä hän ei elänyt kauvan sitä kirjoitettuansa. Näkyy tosin koko näitten Runojen Ulosantaminen ikään kuin hänen hyvästi-jättönsä ja viimeinen äänensä. Tämän toimituksen kautta on myös hänen muistonsa aina viheriöittävä Suomenmaasa. Epäilemätä halajaa ittekukinyhden niin kaivattavan Maanmiehen elämäkertaa, jota sentähden, anomuksen jälkeen hänen omalta rakkaalta veljeltänsä toimitettu ja tänne lähetetty, Lukioille täsä jätetään.

Läänin lääkärin, Tohtorin ja Ritarin Zachris Topeliuksen elämäkerta

Läänin lääkäri, Tohtori ja Ritari Zachris Topelius syntyi Oulussa 13:tenä p. Marraskuuta v.1781. Hänen Isänsä oli edesmennyt Maalari ja Porvari samana kaupungissa Michael Topelius ja Äitinsä Maria Magdalena von Occlawiz. Näitten lapsista, jotka olivat yksitoistakymmentä, oli hän yhdeksäs ja osotti jo lassa erinomaisen vakuuden että myös järjen ja käsityksen, josta esimerkiksi mainittakoon seuraava tapaus. Seittemän eli kahdeksan vuoden ijässä istui Hän kerran puolipäiväsellä muutaman, suuremman arvosa pidetyn, Virkamiehen pöydän ääressä, vakaisa, yksitotissa ja hiljaisa; tästä syystä pilkattu muutamalta läsnä olevalta leikki-kumppaniltansa, joka aina suukko ja tokipuheinen, täsäkin tilasa sopimattomasti rähisi, vastasi tämä lapsi nuhtevalta äänellä: "soisin minä sinunkin tietävän että ei ole sovelias aukasta suutansa kovin, ilvehellä ja rähistä ihmisten seuroisa, pöydän ääressä; sillä joks sen tekee, häntä pidetään, niin kuin mtös ansaitet, tyhmänä eli siivotoinna. --- Kaupungin koulun läpi käytyänsä meni hän Turkuun, vähillä varoilla, mutta kauniilla todistuksilla, v.1797, tehtiin siellä kohta Studentiksi; oli tästä lähen 2 vuotta lasten opettajana edesmennehen Provasti Appelgrenin luona, Muhoksesa, ja luopui sieltä v.1799 Opetus-nuorukaisenensa Upsalan Akademiaan, josa Hän alkoi Lääkärin oppiin taivutella ittiänsä. Samana vuonna tehtiin Hän myös Kuninkaalliselta Lääkärin seuralta (Collegium Medicum) Stockholmissa, Chirurgie Studeeraavaiseksi, lahjoitettiin vireytensä tähden ansaitulla pienemmällä Kuninkaallisella kehotuspalkkiolla (Stipendium), joka oli 40 Riikintaaleria Bankkoa vuosittain, ja määrättiin v.1801 Lääkärin Oppilaiseksi (Under-Läkare) suureen Sotalaivaan (Linieskepp) Siinä Laivastosa, joka kesällä Karlskronasta ulosjuoksi Englannin Sotalaivastoa vastaan sotimaan. --- Sieltä takasin tultuansa etsi Hän uutierasti ja hartaasti rakastettua oppiansa sekä Upsalasa että Stockholmissa, kusa Hän Kuninkaallisessa Lazaretsa, Lasten Synnytys-huoneesa ja muisa opin ja neuvon harjottamiseen määrättyisä tiluksisa uskollisesti palveli ja työtä teki. --- V.1803 lähetetty Kuninkaalliselta Suomen Huoneen Hallituksen Seuralta Turusa sitä silloin uutta Suojelus-Rupulia istuttamaan täällä Pohjan perällä, josa silloin ankara Rupuli, Ruton tavoin, kulki ja paljo haaskasi väkiä, ympäsi Hän ynnä nuoremman veljensä kanssa 7:mäsä Kuukaudesta lähes 900 lasta. --- Täsä näytti tämä verratoin ja siunattu suojelus-ainet ihmeellisen hyödytyksensä. Sillä ehkä ei aika myödyttänyt kauvan kusakin paikasa viipyä, koska Tohtori vainajan täytyi linsalmen rajoilta, Siikajoen, Salon, Oulun, Muhoksen, Iin, Pudasjärven, Kuusamon, Kemin ja Rovaniemen Pitäjän läpi jouvuttaa ittiänsä aina Kemijärveen, jos mieli estää kulkurupulin raatelevaista levenemistä, ja moni ympätty sen tähden ei tainnut niin tarkasti tulla peräänkattotuksi, kuin asia vaatii; menestyi kuitenkin, vainajamme ahkeruudella, ylhän Esivallan tarkotus, tämän siunatun aineen kautta, niin onnellisesti, että se ankara Tauti näisä tienoin tuli pian kokonaan, sinä vuonna, tukeutetuksi ja estetyksi. --- Täsä ammatiansa, jota vastaan sokeus ja yksinkertaisuus vielä nytkin luimistellen kohottavat päätänsä, oli Hällä monesa paikasa tila neuvoa ja ylös-valaista yksinkertasta kansaa, vaan erinomattain Kemijärvesä, josa se silloin mainio Noita ja Taikuri, Kallahen Vaara kovasti pani Suojelus-Rupulia vastaan, löysi hän vaivansa hedelmistä suuren huvituksen. Naurullisella mutta myös vaikuttavalla tavalla, josta jo, sekä Turun sen aikasisa tiedoisa, että nykysimmin Oulun Wiikko-Sanomisa, on selitetty, teki Hän hänen kelvottomuutensa ja petollisuutensa selkiäksi ja silmin nähtäväksi, ja laski niin muodoin sen mainion ihmeitten tekiän niin suuren naurun, häpiän ja oilkan alle, että hänestä sen koommin ei kukaan ole pitänyt mitään. --- Aina ahkera tiedon ja taidon perään, oli se mistä laadusta tahansa, alkoi vainaja jo näinä aikoina kokoilla kaikellista tietoa Syntymä-maastansa, vaan erinomattain Suomen kielestä, jota Hän, aina kiittäin ja ylistäin, sangen rakkaana piti. --- Vähästä arvosta, sanoi Hän, on se kansa, joka ei kieltänsä rakasta, sillä kieli on se suuri liitto, se vahva sidet, joka tekee Kansan Kansaksi, Valtakunnan vahvaksi; ja Suomen kaunist, taipuvaa ja suloista kieltä, kuka Maamme mies sitä ei kalliina pitäisi? Näitä tarkottain kokoili Hän myös Sananlaskuja, kaikenkaisia Puheenparsia ja Runoja, joita Hän suurella vaivalla peräänkuulusteli, suu-sanan jälkeen ylöskirjotti ja tuotti monasti Runoniekat aina synkistä sydänmaista, Arkangelinkin Läänistä, omalla kustannuksellaan tykönsä, laulamaa Esivanhempain jälkeen jääneitä, polvi polvelta ainoastansa muiston kautta meille vielä säilyneitä lauluja, joista Hän toivoi paljon selitystä ja tietoa Heidän sekä Jumalan palveluksestansa että vanhanaikaisesta olostansa ja viisaudestansa.

V.1804 tutkisteltiin ja lueteltiin vainajamme uudestaan Stockholmissa ja määrättiin korkiampaan Stipendiumi luokkaan eli suuremman kehoituksen ansainneeksi, nimittäin 83 Riksiä 16 skillinkiä vuosittain. --- V.1806 edesseisoi Hän Kaupungin Lääkärin virkaa Uudesa Carlebyysä eli Joensuun Kaupungisa ja muutettiin sieltä keväällä v.1807 Maan Tohtorin Apulaiseksi Ouluun, josa Hän myös Lazaretin Lääkärin poisollesa muutamia kuukausia hänen Virkansa töitä toimitti. --- Syksyllä samana vuonna, pääsi Hän jälleen Stockholmiin, meni Eläinten tautein parannus-keinoa oppimaan Lundin Akatemiaan ja käväisi siltä myös Köpenhaminasa, Juutin Valtakunnan eli Danmarkin pääkaupungisa, Oppiinsa liisää pyytämään. --- V.1808 jätti Hän itensä Stockholmissa viimisen tutkinnon alle Ihmisen Ruumiin ulkonaisten virhein parantamisen Opisa (Chirurgie), tehtiin niin muodoin kunnialla Chirurgie Magisteriksi, ja säättiin Lääkäriksi siinä pienesä Sotalaivastosa (skärgårds flottan), joka kesällä usiammissa paikoisa Venäjän Sotalaivastoa vastaan tappeli. Vainajan päiväkirja, joka valitettavasti on kateisa, tekisi tämän aikasista tapauksista huvittavan selityksen. Sodan jälkeen määrättiin Hän Köuhäin Lääkäriksi ja Suojelus-Rupulin istuttajaksi S.Catharinan Seurakunnasa Stockholmissa, josa taitavat käytöksensä virkansa töisä Hänelle tuottivat ansaitun rakkauden. --- V.1811 meni Hän uudestansa Upsalahan, osotti siellä taitoansa Ihmisen Ruumiin sisällisten tautein tuntemisen ja parantamisen opisa (Medicin), selitti täydellisesti siihen kuuluvat asian haarat, ja käytti kädestänsä julkisen tutkinnon alle, jutteleminen aineeksi, ittelensä vaariin otetun, erinomaisen virhen eli

känsän näkösen, verta suunnattomasti vuotavan, sangen vaarallisen paiseen, jonka Hän jo v.1804 oli yhden vaimon nenästä leikannut (Observationes de Carcinoma asu illustratae). Hyvästi lopetetun asian perästä viivähti hän vielä Stockholmissa, josta Hän nyt kaivattuna erosi, vastaan otti uudetsaan hänelle tarjotun Kaupungin Lääkäriin viran Joensuun Kaupungissa ja määrättiin Keisarillisen Majesteetin Armollisimman Fullmahdin kautta v.1812 myös Maan Lääkäriksi Joensuun Kaupungin Maan Lääkäriin Lääniin. V.1813 ylennettiin Hän Upsalassa, ehkä ei läsnä olevana, Tohtoriksi Tautein parantamisen opisa, ja kunnioitettiin v.1819 taitonsa ja ahkeruutensa vuoksi viran toimituksissa Ritarin Arvolla St.Annan Tähtikunnan kolmannessa luokassa.

Näin arvosa pidetty, ystävällisyydellä ja rakkaudella kohdattu ja erinomattain tuskan ja surman säikyttäisiä kysytty ja noustu yleensä kaikkialle, nautitti nyt vainajamme, raittiilla ruumiilla, ilon hyödyllisestä elämästensä, onnen sekä huoneellisesta että ulkonaisesta menestyksestä, siunauksen virkansa töistä ja niin muodoin suodun palkinnon siitä suuresta vaivasta, jolla Hän, pian varatoinna, oli, vuotten kuluisa, ylhää taitoansa niin monelta haaralta kokoillut. ---- Mutta vaiheellinen on aika, huikentelevainen ja katoovainen Ihmisen elämä! ---- V.1820 kulki hän matkoillansa virkansa toimituksissa löyhän jään ylitte, putousi veteen, läpi-kastui, vilustui ja siinä meneysi, valitettavasti, monen viheliäisen tapoksi ja vahingoksi, hänen terveytensä.

Sanomattoman tuskan ja vaivan alaisa laskeusi nyt tämä muitten hempiäs holhoja sairauden kovalle vuoteelle, ja se onnen ja riemun suloinen valo, joka tähän saakka, niin leppiäästi, oli hänen tiellensä paistanut, muutti nyt muotonsa yhtä äkkiä, surkian pimiäksi. ---- Ankaralta taudilta kovasti kiusattu, alasin puolin, kivun kautta, kokonaan hermotoinna ja halvattuna, vietti Hän kuitenkin vielä tällä tavalla, ylhällä kärsiväisyydellä kymmenkunnan vuotta, haeskellen turhaan apua ja lievitystä oppineemmilta, joitten tykö Hän suurella vaivalla antoi kuljettaa ittiänsä. Tämän onnettomuuden lisäksi tuli vielä, että hän olletikkin viimeisinä vuosina oli niin vähäkuulonen, että hänelle oli työläs muitten puheita kuulla, ja hän niin muodoin oli ikään kuun suljettu ulos ihmisten kanssakäymisestä, elikkä estetty sen iloa ja huvistusta täydellisesti nauttimasta. Aina hempiä ja auttavainen kaiken rasituksiensa alla, joka täysi järki ja käsitys Häntä ei jättänyt, umhotti hän usein oman onnettomuutensa, koska tuskansa välipäät sallivat neuvoa ja lohduttaa sairaita ja viheliäisiä, jotka joukoittain, kaukaisistakin Maanhaaroista, lievitystä rukoillen, vielä nytkin Häntä piirittivät! sekä surullinen että sydäimestä liikuttava oli nähdä, kuin sairas sairaita holhoi, onnetoin onnettomia lohdutti; ja tätä teki vainaja aina viimiseen asti, paitti muutamia päiviä ennen loppuansa.

Kalliille vaimollensa, rakkaille lapsillensa, jotka Hän Veljensä isälliseen vartioon heitti, viimeisen hyvästin jätettyänsä, sammui tämä Lähimmäistensä ystävä 23:ntenä päiv. Tammikuuta v.1831 hiljasesti, niin kuin hän alti oli elänyt ja kantoi nöyrällä sydämellä, hartaalla mielellä, Luojallensa sen rakkauden kiitosuhrin, jota Hän eläisänsä aina oli pyytänyt harjottaa. ---- Kaivattuna seurattiin Hän hautaan, jonka partaalla moni kyyneleillä muisteli Hänen hyviä töitensä ja sydämessä todisti tämän arkkunsa päälle pannun kirjoituksen:

Ehkä oman vaivasi alla nääntyvänä
olit sinä kuitenkin, aina viimiseen asti,
Viheliästen hempiäs holhoja.
Terve sinulle!
Rauha tomusi ylitte.

Tohtori Topelius oli v. 1812 nainut edesmennehen Kauppamiehen Joseph Calamniuksen tyttären, Sophia Calamniuksen, joka Häntä sairautensa alla hempeimmällä rakkaudella väsymättömästi oli hoitanut; jo jälkeen jätti Zacharias nimisen pojan 13, ja tyttären, Johanna Sophia, 10 vuoden ijässä.

Sisälläpito:

Wanhoja runoja [xxx]

Väinämöinen ongella [72].....	1
Paavin opin aikuinen Pääsiäis-juttu [193]	X
Kalman sanat [43].....	X
Kalman sanat (toisin) [53].....	X
Hevosta laitumelle laskiessa [36].....	X
Tulen synty [125].....	X
Tulen synty (toisin) [26].....	X
Sikaliskon synty [39].....	X
Maon sanat [30].....	X
Maon sanat (toisin) [70].....	X
Hammaasmaon sanat [52].....	X
Ähkyn sanat [36].....	X
Rauan sanat [40].....	X
Veren tyrehyys-loihto [41].....	X
Ryyhynnäisen sanat [xx].....	X
Vaapsahaisen lumous [xx].....	X
Painajaisen sanat [xx].....	X
Siikasen sanat [10].....	X
Siikasen sanat (toisin) [11].....	X
Loihto [28].....	X
Kiven sanat [12].....	X
Kiven sanat (toisin) [9].....	X
Kiven sanat (vielä toisin) [8].....	X
Rupiaman sanat [18].....	X
Lapsen saamisen loihto [24].....	X
Hiveltymän sanat [16].....	X
Karhun lumous [11].....	X
Suen lumous [10].....	X
Pakkaselle [8].....	X
Pesemä-sanat [11].....	X
Riien sanat [17].....	X
Viinan loihto [6].....	X
Puun sanat [17].....	X
Löylyn lumous [12].....	X
Lapselle [9].....	X
Runo [15].....	X
Maata pannessa [7].....	X

Nykyisempiä lauluja [xxx]

Talonpojan säädystä [xx].....	ei mukana
Hää-runo [xx].....	ei mukana
Kummin toivotus [xx].....	ei mukana

Väinämöinen ongella

[Runo on kokoonpantu kahdesta toisinnosta, joista toinen on peräisin Vuokkiniemestä, toisen käsikirjoitus on kadonnut]

Tuopa Vanha Väinämöinen
Oli ongella olia,
Käsi-verkolla käviä
Nenäss' on utusen niemen.
5 Vapa vaskinen vapisi,
Hopioinen siima siuku
Onkiessa Väinämöisen.
"Tuli kala onkeheni,
Mie veän venoseheni,
10 Talun takra-pohjahani." [Talun talka-pohjahani]
Katseloovi, keäntelöövi;
Siliiahk' on siikaseksi,
Haaliainen haukiseksi,
Suomuton lohen kalaksi,
15 Nenätön on ihmiseksi, [Peärevätön ihmiseksi]
Vyötön Väinän tyttöseksi.
Itse Vanha Väinämöinen
Itse nuin sanoiksi virkki:
"Kuin olis kotoset veitset,
20 Eli miun halko-hakkurini,
Lohi viploin viilläkseni, [viploin=kappaleiksi]
Lohi puistoin pannakseni."
Lohi loiskahti merehen
Kala kirjo-kammertiin. [Kala kirjo kimmeltäksi]
25 Äsken peätänsä kohotti
Vihurilla viiennellä,
Kupahalla kuuennella,
Näytti jalkoa vasenta,
Oikieta olkapeätä
30 Aallolla yheksännellä,
Seitsemännellä selällä.
Itse virkki nuin saneli:
"Oi on vanha Väinämöinen,
Oi on hullu hulluuttasi,
35 Mieleton mielesi vähyyttä!
En ollu Lohi punanen,

Olin nuori Joukahainen,
Kut on pyyt kuun ikäsi,
Puhki polvesi halasit,
40 Vaan et tuntenut piteä,
Emp' on sulle siksi tullut
Lohi viploin viilläksesi,
Lohi puistoin pannaksesi."
Itse Vanha Väinämöinen
45 Hän tuon sanoiksi virkki:
"Miksi sie minulle tulit?"
"Siksi mie sinulle tulin
Sinun sian levittäjäksi,
Sinun jalan jaksajaksi, [riisujaksi]
50 Paniaksi peän alasen.
Tulin Vanhalle varaksi,
Turvaksi tutisevalle." — —
— "Voi sie Nuori Joukahainen
Voi sie tulla toinen kerta!"
55 Tuopa Nuori Joukahainen
Itse nuin sanoiksi virkko:
"Arvoan valehtelian,
Ymärтелен kielastajan;
En tule Vanhalle varaksi,
60 Turvaksi tutisevalle."
Itse Vanha Väinämöinen
Alla peän, pahalla mielin
Jo astu kotia kohti;
Emo ennätti kysyä,
65 Vaimo vanha tutkaella:
"Mit' olet paholla mielin,
Kaiken kallella Kypäriin?"
Vaka Vanha Väinämöinen
Heti tuon sanoiksi virkki:
70 »Kuta pyyin kuun ikäni,
Mutt' en tuntenut piteä,
Piteäkö Väinen neitiä."

Paavin opin aikuinen pääsiäis-juttu

[Runo on kokoonpantu kahdesta toisinnosta]

Jopa marja maalta huuti,
Puolukainen kankahalta:
Tuleppa Neiti poimimahan,
5 Tina-rinta riipomahan,
Vyö-vaski valihtomaan,
lännen kuin elona syöpi
Mato musta muikoaapi.
Neitsy Maria emonen,
Pyhä piika pikkarainen,
10 Vaimo valkian verinen
Viitiseksi, vaatiseksi,
Vaski pantohin paneksi,
Tina-vöihin tilkiteksi,
Valkeihin vaatteihin;
15 Otti suolta suo-petäjän,
Rämeheittä rasakan männyn,
Otti kartun kankahalta,
Sillä marjan maahan sorto,
Marjap' on lenteli pakeille,
20 Pakeilta vyönsä päälle,
Vyönsä päältä leuallensa,
Leuallansa, huulellansa,
Huulellansa, kielellänsä,
Kieleltä keruksisihin,
25 Siitä vahtahan valahti.
Siitä tyyty, siitä täyty,
Siitä paksuksi panehen,
Siitä leviäksi liteli;
Kovin kantaavi kovoa
30 Vatan täyen vaikeata
Semo seihtemän keseä.
Sano siitä äitillensä:
"Käyppä kylpyä kylästä,
Saunoa sarajahalta."
35 Emo varsin vastoali:

"On talli Tapio-mäellä,
Hevon huone hongikossa,
Mihin lautta lapset saapi,
40 Tuli-portto pojat luopi,
Tuonne pentujen pesiin,
Sora-jouhen soimen päähän."
Maria matala neiti,
Pyhä piika pikkarainen
Meni talliin Tapio-mäellä,
45 Henkehen hyvän hevosen.
Itse noin sanoiksi virkki:
"Henkeäs hyvä hevonen,
Huokoas vetäjä varsa,
Kylly löyly lämpöseksi!"
50 Henkäsi hyvä hevonen,
Huokasi vetäjä varsa.
Maria matala neiti
Kylpi kylyn kyllältänsä,
Vatsan löylyn vallaltansa.
55 Saip' on tuonne poikuonsa
Heinille kesä-levoille.
Säilyttääpi pötköänsä,
Kullaista om enoansa,
Hopeaista sauvaistansa,
60 Otti pojan polvillehen
Lapsen lanne-puolillehen.
Rupesi päättään sukimaan,
Hamsiansa harjaamaan;
Suastansa pii pirahhti,
65 Taimen taittu harjastansa.
Tavottip' on taimentansa,
Kato poika polviltahan,
Lapsi lanne-puoleltahan.
Maria matala neiti,
70 Pyhä piika pikkarainen

Itkiä kujerteloovi.
 [Neitsyt Maria lähtee lastaan etsimään.]
 Ehtiellen hienot heinät,
 Katellen kanervo-juuret,
 Tuli tie vastaan.
 75 "Tiiätkö minun poikoani,
 Kullatsta omenoant,
 Hopeaista sauvaistani?"
 Niinpä tie vastasi:
 "Enkä tiiä, enkä tunne."
 80 Poikas' on minunki luonut
 Kotin mustan käyttäväksi,
 Kannan karskuteltavaksi,
 Ratsahin ajeltavaksi."
 Ehtiellen hienot heinät
 85 Kahtoon kanervo-juuret,
 Kärppinä kivein lomat,
 Oravina puien oksat,
 Tuli kuu vastaan.
 "Oi kuu Jumalan luoma,
 90 Näitkö minun poikoani,
 Kullaista omenoani,
 Hopeaista sauvatstani?"
 Niinpä kuu vastaeli:
 "Enkä tiiä, enkä tunne."
 95 Poikas' on minunki luonut
 Pakkasella paistamahan,
 Tähtilöillä kimaltamahan,
 Yksin öitä kulkemahan,
 Päiviä makoamahan."
 100 Ehtiellen hienot heinät,
 Katellen kanervo-juuret,
 Kärppinä kivein kolot,
 Oravina puien oksat,
 Tuli päivä vastaan.
 105 "Näitkö minun poikoani,
 Kulusta omenoani,
 Hopeaista sauvaistani?"
 Niin päivä vastaeli:
 "Sekä tiiän, että tunnen:"
 110 Tuoli' on sinun poikasi,
 Kultanen omenasi:
 Pirulaiset piinataan,
 Paha valta vaivatahan,
 Kahen kallion lomassa,
 115 Paaet alla, paaet päällä,
 Somerot syäntä vasten.
 Sata on rautasta orihta,
 Ne veti veressä silmin
 Sinun pojan polosen päälle.
 120 Sata on miestä miekallista,
 Sata toinen miekatonta,
 Ne veti veressä silmin
 Sinun polosen pojan päälle."
 Oi Päivä, Jumalan luoma,
 125 "Nouses koivun konkelolle,
 Lepsähäs lepän rehuille,
 Paistas kivet pehmiäksi,
 Paateret vahtuna valuta,
 Somerot veeksi vie!
 130 Paista kerta hempeestä,
 Toinen himmestä hiosta,
 Kolmas on koko terältä;
 Nukuttele nuiva kansa,
 Painele väki pakanan,
 135 Miehet miekkojen nojahan,
 Vanhat sauvojen varohin,
 Nosta Luoja kuolemasta,
 Katomasta valta-kaikki!"
 Tuo Päivyt, Jumalan luoma
 140 Lenti päätöinnä kanana,
 Siipi-puonna siuvotteli

[kotin=kengän]

Luojan hauvan partahilla.
 Paisto kerta hempeestä,
 Toinen himmestä hiosti,
 145 Kolmas on koko terältä.
 Nukutteli nuivan kansan
 Paineli väen pakanan,
 Miehet miekkojen nojahan
 Vanhat sauvojen varohin.
 150 "Nouses Luoja kuolomasta
 Hereä uneksimasta!"
 Jo nousi Jumalan poika,
 Astu Ilmarin pajahan.
 "Mitäs on rautiot takovat,
 155 Sepät Hiitten nilkuttavat?"
 Niinpä siellä vastattiin:
 "Miksis olet kovin osaava?"
 — "Sentähen olen kovin osaava
 "Kauvon katon syöjän suuhun
 160 Partahan palan purian."
 — "Mintäs sulii' on silmät suuret?"
 — "Kasoin kantosen takana,
 Kilketin kiven takoa;
 Sentähen miull' on silmät suuret.
 165 Mitäs rautiot takovat
 Sepät Hiien hilkasovat?"
 — "Luojaalle kuristus-köyttä,
 Vaan emme tokati mitellä,
 170 Miten pitkä Luojan kaula,
 Kuin on pitkä, kuin on paksu,
 Kuin on poikelta leviä."
 Heti Luoja vastaeli:
 "Niin on pitkä, niin on paksu,
 Niin on poikelta leviä.
 175 Kuin on kaulasi omasi.
 Otas! minä mittaalen."
 Anto Luojan mitellä
 Tuota kauloa omoa.
 »Empä mie lukkuhun lukitse
 180 Enkä paina palkimehen,
 Mittelönpä, määrelenpä:
 Näin on paksu juojan kaula
 Näin on pitkä, näin on paksu
 Näin on poikelta leviä."
 185 "Jopa nyt lukkuhun lukitsen,
 Jopa painan palkimehen,
 Kiven kil jäsen kovaksi,
 Rauvan karjun karkeaksi;
 Perin peltohon sivalsin
 190 Kannan kaivon kankahaseen.
 Tuossa seisoo sen ikäsi
 Kuin ei kuuta, kuin ei päivää,
 Kuin ei armast' aurmokota!"

[huomanneet]

Tämän Runon selitykseksi saadaan mainita, että Paavin aikana, koska Pyhä Raamattu oli outo kirja sekä Papeille että yhteiselle kansalle, opettivat Papit usein omia juttujansa, joille Raamatusa ei ole pienintäkään perustusta. Erinomattain Pääsiäis-juhlanan, pitkän ja surullisen Paaston lopetettua, juteltiin sanan-kuuliain huviksi, monenlaisia ihmeellisiä satuja, jotka mieluisesta kuultiin ja muistoon kätkettiin. Tainkaltaisia on joku, runoissa säilitettyinä, meidän aikamme asti kulkeunut. Yksi naita on myös tämä, Vuokkiniemen pitäjämästä saatu, Runo, jolle tasa on annettu sia, että siitä niin selkiästi on nähtävä niiden aikain mielen laatu ja kuinka peräti joutavilta jutuilta pimitetty heidän tietonsa Jumalasta ja lunastuksesta oli. Onnelliset meidän aikamme, joina Jumalan Sanan valkeus on pimeyden turhat juorut hajottanut!

Kalman sanat

[Sotkamosta]

Kyröläisen kyntö-ruoska,
 Manalaisen matka-sauva,

Ootkos kyytiä kysyvä,
 Anova ajo-hevosta?

- 5 Kyllämä sulle kyytin annan,
Ajajan panen paremman
Otan Hiiestä hevosen,
Vuoresta valitun varsan,
Joll' on suu sataa syltää
- 10 Kita viittä kirves-vartta,
Jonk' on lampi lautasella,
Vesi selvä selkä-luilla,
Josta Noiat vettä juovat,
Tuli-kurkut kiihkoavat.
- 15 Tuonemma sinun manaan,
Kirkon kirjavan sivuun
Terva-porstuan perään,
Sata-lauan lappioon,
That-lauan tutkameen,
- 20 Siell' on muutkin murjamiehet
Ikuiset pahan tekiät;
tahi mennä
Suurille sota-keoille,
Miesten tappo-tantereille;

Kalman sanat (toisin)

[Paavolan kappelista, Siikajoen pitäjästä]

- Kust' on pulma puuttununna,
Taikea tapahtununna?
Kivistäkö, kannostako,
Vaiko vanhosta siosta,
- 5 Tahi kalma-kartanosta?
Jos oot manni maasta noussut,
Manni maasta, peiko pellosto,
Manni maahan painukoon,
Peiko peltohon vajone;
- 10 Mene tuonne, kunne käsken:
Iki-mennehen ihoon,
Tuiki-tullehen ihoon,
Jost' et pääse päivinäsi,
Selviä sinä ikänä,
- 15 Kuuna Herran valkiana --!
Mene tuonne, kunne käsken
Pohjan pitkään perään,
Lapin laajaan kylään
Siell' on hirvet hirtettynä
- 20 Siell' on tarvaat tapettu.
Kuut' on kuusi leiviskätä,
Verta kymmenen venettä,
Lihaa sata saavin täyttä,
Syynä miehen nälkäisen,
- 25 Haukata halun-alaisen.
Mene tuonne, kunne käsken,
Pohjan pitkään perään,

- 25 Siell' on luutonta lihaa,
Suonetonta pohkiota.
Syöä miehen nälkähäisen,
Haukata halun-alaisen;
tahi mennä
- 30 Pohjan pitkään perään,
Lapin laajaan kylään,
Ylite puita, alate maita
Mennä hongisa hohisten,
Petäisiä peppuroien.
- 35 Ei täsä sinulle siaa,
Siankahan tarpehella,
Muunne muuttoos majaasi,
Ehtios elin-kotisi!
Karvasta Kavon tekemän,
- 40 Emon tuoman ruumiista,
Immin antaman ihosta!
Liikku ennen Linnan portit,
Järkky rautaset saranat.

- Lapin laajaan kylään! -- --
Kivut tuonne kiintykööt,
30 Vaivat tuonne vaipukoot
Kirkon kirjavan sivulle,
Sata-lauan lantehille,
Sata-malkasen amlohon,
Siellä sinä sikiäs' siität,
35 Siellä lapses kasvattelet. --
Siell' on luutonta lihaa,
Siell' on päätöntä kalaa,
Suonentonta pohkiota
Syyä miehen nälkähäisen,
40 Haukata halun-alaisen.
Mene tuonne, kunne käsken
Pohjan pitkään perään,
Lapin laajaan kylään:
Kivi on keskellä ketoa,
45 Keitä on keskellä kiviä;
Sinne minä kivut työnnän,
Sinne minä tuskat tungen,
Sinne tungen turmioita,
Sinne pakkaan pahoja.
- 50 Vaikka paljon pantasiin,
Määrätön mättätsiini,
Ei kivi kipuja itke,
Paasi vaivoja valita.

Hevosta laitumelle laskiessa

[Vuokkiniemen pitäjästä]

- Miten silloin lauletaan
Ja kuten kujerretaan,
Kuin heitän hevon kevolle,
Lasken tamman tantereelle,
- 5 Lasken moahan marhaminnan,
Hietahan helyn hevosen,
Kesäsillä kenkkä-mailla,
Suloisilla suojuksilla?
Mistäp' on anon apua?
- 10 Tuonn' on huan huiahutan
Peäni päällä taivosella:
Voi Ukko Yli Jumala,
Voari vanha taivahainen
Hattaroiden hallitsia!
- 15 Jos ei tuossa kyllä liene,
Tuonne on huan huiahutan,
Korven kuuluhun kylähän:
Korven kultanen kuningas,

- Salon koarron vaimo kaunis!
20 Kytes kiinni koiriasi, *[kytke]*
Rauta-vitjoihin rakenna
Tammisen talahan alla *[juurakon]*
Jott' ei kahle katkieisi,
Eli puoli pois tulisi.
- 25 Ohtoseni, Lylyseni
Tunge turposi kulohon,
Mätä peäsi mättähäseen!
Jos ei tuosta kyllä liene,
Ohtoseni, Lylyseni!
- 30 Keännä kaiat kantapeäsi,
Viisi kynttäsi vipuo
Pohjosehen mennäksesi;
Siell' on luutonta lihoa,
Suonetonta pohkiota,
- 35 Syyä miehen nälkäisen,
Haukata halun alasen.

Tulen synty

[Vuonnisesta]

Tuotap' on kysyn sinulta:
Miss' on tulta tuuviteltu,
Varvennettu valkiaista?
Tuoli' on tulta tuuviteltu
5 Yllä taivosen yheksän,
Peäll' on kuuen kirjo-kannen.
Iski tulta Ilmarinen,
Välkytteli Väinämöinen
Rahin rautasen nenässä;
10 Iski tulta kyntehensä,
Järkytti jäsenellensä;
Niin kirpoi tuli-kipuna
Läpi taivosen yheksän,
Läpi kuuen kirjo-kannen,
15 Läpi reppanan retusen,
Läpi lasten kätkyestä;
Niin kirpoi Alimo-järveen.
Tuo Anke Alimo-järvi
Kuohu koivujen tasalla,
20 Paisu peällä parmahitten
Suuria tulen vihoja.
Itse noin sanoiksi virkko:
"Ei ole veessä tässä
Minun tuskan tuntioa,
25 Vaikien vajottajoa,
Minun nielun nieliä."
Niin tuli siliä siika,
Niin nieli tuli-kipunan;
Tuli tuska nieltälle,
30 Vaikie vajottajalle,
Pakko paljon syönehelle.
Uiksenteli, käyksenteli
Niemi nientä, soari soarta,
Joka niemi neuvon pisti,
35 Joka soari sai sanoman.
Sano siitä uituonsa:
"Ei ole veessä tässä
Minun tuskan tuntioa,
Vaikien vajottajoa,
40 Minun nielun nieliä."
Niin tuli halia hauki,
Niin nieli siliän siian;
Tuli tuska nieliälle,
Vaikie vajottajalle,
45 Pakko paljon syönehelle.
Uiksenteli, käyksenteli
Niemi nientä, soari soarta;
Joka niemi neuvon pisti,
Joka soari sai sanoman.
50 Sano siitä uituonsa:
"Ei ole veessä tässä
Minun tuskan tuntioa,
Vaikien vajottajoa,
Minun nielun nieliä."
55 Niin tuli Lohi punanen,
joll' on suu satoa syltä,
Korvat kahen kosken verta;
Sepä ui joen -jukia,
Eleli eno-vesillä,
60 Niin nieli hallan halivin.
Sisarekset Sotkottaret,
Ijankaikkiset kälykset
Polttelevat moan matosen,

Syvettävät Tuonen toukan,
65 Kypeniä kylvelevät,
Moan polttavat poroja.
Tuosta kasvo kaunis touko,
Liina liitoton yleni,
Kasvo pellavas peritön.
70 Sisarekset kesreävät,
Veljet verkkoa kutovat,
Kalinkset käpyölvät.
Nyt on verkot valmihina
Nuotat selystettynä.
75 Veetään vasta vettä;
Ei tullut sitä katoa,
Jot' on vasten nuotta tehty;
Niin nuotta poiketaan,
Veärin' veetään apaja.
80 Tuop' on Vanha Väinämöinen.
Itse noin sanoiksi virkko:
"Onkos tarvis tarpoja,
Varsin puun pitelejiä?"
Sisarekset vastoavat:
85 "On tarvis tarpoja,
Varsin puun pitelejiä."
Tuop' on Vanha Väinämöinen
Hongan rannalta hotasi,
Poajen porkaksi panoovi,
90 Tarpo nuotan tappuraksi,
Veen velliksi sekotti.
Niin tuli Lohi punanen,
Jot' on vasten nuotta tehty.
Vaan ei kärsi käsin ruveta
95 Ilman kirjo-kinttahitta,
Hii rauta-rukkasitta.
Tuop' on Vanha Väinämöinen
Nouti kirjo-kinttahansa,
Haki rauta-rukkasensa,
100 Itse noin sanoiksi virkko:
"Vieris veitsi taivosesta,
Puukko pilvestä putoa,
Peä kulta, terä hopio,
Peäp' on Vainosen kätehen,
105 Kärki Luojan kukkarohon,
Puhota lohi punanen!"
Vieri veitsi Taivosesta,
Puukko pilvestä putosi,
Peä kulta, terä hopio,
110 Peäp' on Vainosen katellen,
Kärki Luojan kukkarohon,
Niin puhkai lohen punasen,
Siell' oli halia hauki;
Niin puhkai hallan halivin,
115 Siell' oli siliä siika;
Niin puhkai siliän siian,
Siell' oli sini-keränen;
Niin puhkai sini-keräsen,
Siell' oli puna-keräsen;
120 Niin puhkai puna-keräsen,
Tuli tuiskahti palamaan.
Palo silloin paljon maita,
Paljon maita, paljon soita
Pahana palo-kesänä,
125 Tuli-vuonna voimatoimia.

Tulen synty (toisin)

[Sotkamosta]

Tulen synty taivahasta,
Vuoresta veen sikiö, ---
Miss' on tulta tuuvitettu,
Valkiaata vaivutettu? ---
5 Tuolla taivahan navoilla; ---
Kultasessa kätkyessä.
Hopiaiset hihnat notkut.
Saatihin halia hauki,

Halastiin halia hauki;
10 Saatihin sini-keränen,
Halastiin sini-keränen,
Saatihin puna-keränen,
Halastiin puna-keränen;
Putosi tuli soronen
15 Läpi maan, läpi manalan,
Läpi kuuen kirkkokunnan.

Hiien tyttö, hiien neiti
 Hyystä kelkkoa vetääpi,
 Jää rekiä reutuaapi,
 20 Hyyss' on sukka, hyyssä kenkä,
 Hyhmässä hamehen helmat.

Sikaliskon synty

[Paavolasta]

Vinkas Vankahan makasi,
 Tuli poika maattahissa,
 Ungerma levättähissä,
 5 Kuhunka poika vietännee?
 Poika viiäänpä vetteen.
 Pah' on pojan siellä olla;
 Nuoret nuotilla vetävät,
 Siimalla sivaltelevat.
 Vinkas Vankahan makasi,
 10 Tuli poika maattahissa,
 Ungerma levättähissä,
 Kuhunka poika vietännee?
 Poika viiäänpä
 Keskelle Simon saloa,
 15 Pah' on pojan siellä olla;
 Simon salot kuivettuvat,
 Mehtä-miehet vanhanevat.
 Vinkas Vankahan makasi,
 Tuli poika maattahissa,
 20 Ungerma levättähissä,

Tuovos vettä tuohisella,
 Kanna kaksi-vartisella,
 Kolmen koivun juuren alta,
 25 Kahen kantasen välistä,
 Hyyin-vettä ja vilua.

Kuhunka poika vietännee?

Poika viiäänpä

Koivu-pökölön kottiin,
 Lahon kannon kartanoon;
 25 Siellä on hyvä ollaksesi,
 Lempi liekasellaksesi;
 Päivä paistaa lämpimästi;
 Siellä toukaksi tuleepi,
 Sikaliskon sikesi.
 30 Mato musta maanalainen,
 Toukka Tuonen karvallinen,
 Miksi teit paha,
 Kuksi kaksi huusit yötä,
 Käskikö sinun emosi,
 35 Virkkoko Valta Vanhempasi
 Tekemähän nuita töitä?
 Sinervä kanervan poika!
 Sinervä sinun sukusi,
 Sinervä sinä itekkin.

Maon sanat

[Paavolasta]

Mato musta maan-alainen,
 Toukka Tuonen karvallinen,
 Läpi mättäien meniä,
 5 Puun juuren pujettelia,
 Laho kannon kaivelia,
 Maan sammalen alanen,
 Kiulun korvan kierteliä,
 Naisten vyöllisten lukia,
 Avainten arvelia!
 10 Suutusten sinun sukusi,
 Selätysten siemenesi,
 Tullos työsi tuntemaan,
 Pahasi parantamaan!
 Syväitär vesille sylki,
 15 Lapa-hiitto lainehille,

Lainehelle kuuennelle,
 Aalloille yheksännelle;
 Kiven karva, kannon karva,
 20 Maan karva, kanervan karva,
 Lepän karva, lemmon karva,
 Pajun karva, pannahinen,
 Lumen karva, lustin karva,
 Lustin karva kaiketikkin!
 Sitti silmäsi väliin!
 25 Tullos työsi tuntemaan,
 Pahasi parantamaan!
 Miksi pistit, kunma kielsin,
 Miksi maistit, kunma varotin,
 Juoppa viinana vihasi,
 30 Olunna hyvät omasi.

Maon sanat (toisin)

[Paavolasta]

O! Ukko, Taivaan Jumala,
 Joka pilviä pitääpi,
 Hattaroita halihteepi.
 Jumala jotakin tiesi,
 5 Jok' on Taivoset takonn,
 Veen kannet kalkutellu.
 -- -- -- --
 Uupu Juutas juostessansa,
 Väsy väipästellensä,
 Kaatu kallion kolohon:
 10 Kino juoksi konnan suusta,
 Kuola ilkiän kiasta,
 Tälkki lemmon tälleröstä.
 Santta Pietari sukesi,
 Johan Herra hengen anto.
 15 Piru silmät siunaeli
 Lempo leuka-luut sukesi.
 Mato musta, Kyy punanen!
 Kuljit kuunnellen kujia,
 Ajatellen aian vieret.
 20 Jo teki poikasi paho,
 Lapsesi tihua työtä.
 Kerolaisen kehro-varsi,
 Virolaisen virsun paula,
 Alimmainen aian vihtas,
 25 Perimmäinen pellon seiväs!

Kiven karva, kannon karva,
 Maan karva, kanervan karva,
 Karva kaikkein kavetten,
 Sitti silmäsi väliin!
 30 Tulesta työsi tuntemaan,
 Pahasi parantamaan!
 Tulkohon Jumalan tunto,
 Herran armo auvekkohon
 Kipiöille voitehiksi,
 35 Haavoille parantehiksi,
 Vieriltä viattomaksi,
 Keskiä kivuttomaksi,
 Päältä nuurumattomaksi,
 Alta aivan terveheksi!
 40 Halkia mato kaheksi,
 Konna kolmeksi repiä,
 Syömästä, kaloamasta!
 Tuonne minä kivut panen
 Kipu-vuoren kinkahalle,
 45 Kivuttaren kinttahase.
 Tuonne kivut panen
 Vaivattaren vanttuhuse.
 Tuonne minä kivut panen
 Hauvin hirmun hartioille,
 50 Emon tuoman ruumihista.
 Halkia paha kaheksi,

Konna kolmeksi repiä,
 Syömästä, kaloamasta!
 O! onneton omena,
 55 Miksi haukkasit hakun-alanen?
 Tuonne minä kivut panen
 Vierehen Turjan kosken,
 Pahan virran partahalle,
 Joss' on hirmut hirtettyinä,
 60 Jalopeurat jaksettunna.
 Tuonne ma sinun manaan,

Hammasmaon sanat

[Paavolasta]

Paistuppa mato manolle!
 Turaakkos Tuonen toukka
 Pirun pihtein välisä,
 Hiien hiilein seasa,
 5 Rautasesa kattilasa!
 Helvetin tulen kipinä!
 Tähänkö panit papusi,
 Tähän heitit hernehesi?
 Kissa hiien! kiskomasta,
 10 Rakki lemmon! raatamasta,
 Puremasta, liitämästä,
 Ihosta imento-raukan,
 Karvasta kavon tekemän,
 Emon tuoman ruumihiesta,
 15 Kisko kärmehen kitoja,
 Revi lemmon leuka-luita,
 Suu on suuta suuremman,
 Leuka-luut leviämmät.
 Tuonemma sinun maanaan
 20 Kirkon kirjavan sivulle,
 Sata-lauan lantehille,
 Sata-malkasen malohon;
 Siellä sinä sikiäs' siitä,
 Siellä lapses kavattele,
 25 Siell' on hyvä ollaksesi,
 Helppo heimahellaksesi.

Ähkyn sanat

[Paavolasta]

Ähky poika ähmeröinen,
 Toinen poika tohmeröinen,
 Kolmas kovin nokinen,
 Nousi Kokko Korviosta,
 5 Teräs-leuka liettehestä,
 Somerosta suomi-selkä,
 Kiven äärtä kiskomaan,
 Paajen äärtä painamaan.
 Äskön eilissä päivänä
 10 Otin kourat kontiolta,
 Karhulta käen kämiä,
 Jollama puskuja puserrin,
 Jollan taitan tauvin juonet;
 Eipä Hiitto tiennykään;
 15 Mi hippo minusta synty?
 Mi kapo minusta kasvo?
 Syntypä syen näkönen,
 Kasvo rauan karvahinen.

Rauan sanat

[Paavolasta]

Mesi rauan suumaloon,
 Mesi rauan karvaloon!
 Vieriltä viattomaksi,
 Keskiä kivuttomaksi,
 5 Päältä tuntumattomaksi
 Alta aivan terveheksi!
 Oopa! sinus, raura raukka,
 Rauta raukka, koito kuono,
 Teräs tenho päivällinen!
 10 Etsäs sillon suuri ollut,
 Et suuri, etkä pieni,
 Etkä kovin koreakaan,
 Kuinkas suosta sotkittiin,

Lihan syöjä, luun puria,
 Veren uuelta imiä!
 Pohjan pitkään perään,
 65 Lapin laajaan kylään,
 Jost' et pääse päivinäsi,
 Selviä sinä ikänä,
 Kuunna Herran valkiana,
 Joss' muutkin murhamiehet,
 70 Iksuset pahan tekiät.

Jos tuosa kyllä liene,
 Ei kyllä, ei tarve,
 Siell' on luutonta lihaa,
 30 Siell' on päätöntä kalaa,
 Suonetonta pohkiota,
 Syyä miehen nälkähäisen,
 Haukata halun-alasen.
 Jos ei tuosa kyllä liene,
 35 Ei kyllä, eikä tarve,
 Neitsy Maria Emonen,
 Rakas äiti, armollinen,
 Tuo tulla tuhottelee,
 Silkin hieno simsuttaapi,
 40 Tekemähän terveyttä,
 Rauhan rakentamahan,
 Jos ei tuosa kyllä liene,
 Ei kyllä, eikä tarve,
 Tuonne minä kivut kiskon
 45 Ilmaan papittomaan,
 Maahan ristimättömään,
 Kastamattomaan kartanoon.
 Tuonne minä kivut kiskon
 Suusta (täsä sanotaan sairaan nimi)
 50 Ison kiljuvan kittaen,
 Leviöihin leuka-luihin,
 Suuhun ssuren perkelehen.

Iholta Imento raukan,
 20 Karvalta Emon kappeen,
 Emon tuoman ruumihihta,
 Tuonemma sinun lähetän,
 Kirkon kirjavan sivulle,
 Sata-lauvan lantehille
 25 Terva-harjan hartioille,
 Siell' on hyvä ollaksesi,
 Lempi liekitelläksesi.
 Jos et tuota totelle,
 Tuonne tungen turmiota,
 30 Tuonne ähkyjä asetan,
 Tuonne hanhen siiven alle,
 Jouhtenen sulan sivulle.
 Jos et tuota totelle,
 Tuonnema sinun manaan
 35 Siian kylki-luun sivuun,
 Maksohin Meri-majetten

Vetelästä vellottiin,
 15 Koska kuonona kohisit
 Seppä Ilmasen pajasa,
 Alla ahjon Ilmarisen,
 Eipä rauta paha olisi
 Ilman kärmehen kähytä,
 20 Maon mustan muimehita.
 Hörhöläinen Hiien lintu
 Kahtooopi katon rajasta,
 Ruotehesta roijattaapi,
 Sanoopi tuovansa terästä
 25 Karasinta kantavansa;
 Ei tuonnukkaan terästä,

Karasinta kantanukkaan,
Kanto kärmehen kähyjä,
Maon mustan muimehia
30 Seppä Ilmasen pajahan,
Alle ahjon Ilmarisen.
Mettiäinen ilman lintu
Lähti mettä Mettolasta,

Veren tyrehyys-loihto

[Paavolasta]

Kuinkas siilon lauletaan,
Kuin rauta pahan tekepi,
Teräs hieno hilpaseepi?
Veri hyyksi hyytyköön,
5 Veri jääksi jäätyköön!
Veri seiso niinkuin seinä,
Hurmi asu niinkuin aita,
Kuin miekka meresä seiso,
Sara-heinä sammalea.
10 Lennä, lennä laiha kurki!
Tuovos hiestä patoja,
Helvetista kattiloita,
Jolla verta keitetään,
Hurmetta hurotetaan,
15 Ettei maito maahan juokse,
Hurme peltoon putoa,
Minun silmin nähtyäni,
Tahi korvin kuultuani.
Kuiva kuusi, rauta oksa
20 Rauan syömään rakoon,
Ruostehen reväsemään,

Timua Tapiolasta,
35 Yheksän meren ylitti,
Meri puolen kymmenettä;
Toipa mettä Mettolasta,
Timua Tapiolasta,
Kipiöille voiteheksi
40 Haavalle paranteheksi.

jottei maito maahan juokse.,
Hurme peltoon putoa,
Minun silmin nähtyäni,
25 Tahi korvin kuultuani.
Tuki suuta turppahalla,
Mätä mattahan palalla,
Vanha Ukko, harmaa-päinen!
Tuo tukko Tuonelasta,
30 Salpa saunan karsinasta,
Tukkeheksi tuiman reiän,
Paikaksi pahan veräjän;
Paina paksu peukalosi
Rauan syömähän rakoon,
35 Ruostehen reväsemään,
Ettei maito maahan juokse,
Hurme peltoon putoa,
Minun silmin nähtyäni,
Tahi korvin kuultuani.
40 Tyrehty ennen Tyrmän koski...
Joki Joortanin pysähty.

Siikasen (Vihneen) sanat

[Paavolasta]

Siikasen sinun nimesi
Pihan rikka, pellon rikka.
Maan rikka, mannon rikka,
Kujan kullanen omena!
5 Käänny tänne,-palaa tuonne.

Eesäs' on meri lieto,
Takanasi salo synkkä:
Hyi! lyötä lietoon mereen
Meri lieto lappamaan,
10 Salo synkkä työntämään.

Siikasen sanat (toisin)

[Paavolasta]

Siikasen sinun nimesi,
Hyöryläinen, pyöryläinen,
Pihan rikka, pellon sonta,
Haara-huulen haarittaja,
5 Mehtä-pellon pensittäjä,
Mene muonne, palaa poies,

Ihosta alastomasta,
Vaimon vaateettomasta,
Eesäs on meri lieto,
10 Takanasi taivas kirkas,
Lyötä lietoon meree,

Loihto

[Kalajoesta]

Minä mies metän käviä,
Uros korven kolkuttaja,
Eikö minussa miestä löy'y,
Ukon pojassa urosta,
5 Tämän pulman purkajata,
Lapin virren laulajata,
Tuosta tie menöovi,
Ura uusi urkenoovi,
Paremmille laulajoille,
10 Taitavammille runoille,
Vain reistataan kuitenni,
Kunnan kynnet kilpistyvyi,
Kunnan jäähtyvyi jäsenet,
Nostessa Noki-mäkiä,

15 Kipu-vuorta kiivetessä,
Kuss' on kivut keitetynnä,
Täss' on kivut keitetynnä,
Keskellä kipu-mäkiä,
Kipu-vuoren kukkulalla,
20 Patasessa pikkusessa,
Kahen sormen mentävässä,
Peukalon mahtuvassa,
Helvetiss' on kattiloita,
Jossa verta keitetähän,
25 Otakkos kikon kakosta.
Emä-lempo ampu linnun.
Tulpan tungen noian suuhun,
Tervan tietäjän kitahan.

Kiven sanat

[Kalajoesta]

Kivi kiikka, lemmon poika,
Maan muna, pellon kakara.
Ei kivi sipiä ole,
Eikä paasi pahaa tee,
5 Ilman kärmehen kähytä,

Maan mustan muotoseta.
Hyvin teit ettäs panit,
Paremmiin ettäs paransit,
10 Päältä nuurumattomaksi,
Keskiä kivuttomaksi,

Alta aivan terveheksi.

Kiven sanat (toisin)

[Paavolasta]

Kivi kimman kamman poika,
Maan muna, pellon kakara,
Huoran hattaran tekemä!
Tulesta työsi tuntemaan,
5 Pahasi parantamaan,

Miksi koskit kunna kielsin?
Miksi maistit, kunna varoitin?
Juoppa viinana vihasi,
Olunna hyvät omasi.

Kiven sanat (vielä toisin)

[Sotkamosta]

Kivi kimman, mamman maksii,
Kivi kirsosi* alenna, [*=runa naamasi]
Paina paasi lappiosii!
Kivi kylmä maasta nousii,

5 Kivi kylmä kosken pohja.
Keskeltä kivuttomaksi,
Päältä nuurumattomaksi,
Alta aivan terveheksi.

Rupiaman sanat

[Sotkamosta]

Otan koprat kontiolta,
Toiset koprat kuollehelta,
Kolmannet kokolta koprat,
Linnulta lihan pitimet,
5 Haukalta haarittimet,
Jolla puskuja puserran,
Jolla painan paisehita.
Ruskia on rupinen Neiti,
Paha paisetten Emonen;

10 Puuhun ennen pehko kasvo,
Puuhun pehko, maahan mahko,
Kivehen veri-näpyrä,
Eikä ihmisen ihohon.
Sula voi sulattaissa,
15 Kasva räävyyteläissä
Keskeltä kivuttomaksi,
Päältä nuuromattomaksi,
Alta aivan terveheksi.

Lapsen saamisen loihito

[Sotkamosta]

Itse vanha Väinämöinen!
Tule saunahan salaa,
Ilman uksen kuulemata,
Saranan narahtamata,
5 Liikuta lihanen portti,
Luinen portti longahuta;
Päästä maalle matka-miestä,
Pieni-sormista sovita;
Hame pilviksi hajota;
10 Elo Jesus sinisellä
Puuta Jesus punasella!
Itse vanha Väinämöinen

Sanoopi sanalla tällä:
"Iteksen on ilman miekka,
15 Kanssani kamalan miekka,
Jolla haitat hakkaelen,
Etiseltä ilmallani,
Vasemmalla varjoltani."
Ukko Taivaan Jumala!
20 Keri kultassa keränä,
Hopiassa vuolangenna,
Ettei pysty noian nuolet,
Eikä tietäjän teräkset,
Eikä velhon veitten rauvat.

Hiveltymän sanat

[Sotkamosta]

Jesus kirkkoon meneepi
Hevosella hirvisellä,
Kala-hauvin karvasella,
Ivohon mustan muotosella;
5 Hivelty hevosen jalka,
Tarttu varsan seäri-varsi
Kivisellä kirkko tiellä,
Vaskisella vainiolla-
Jesus maahan ratsahilta:

10 "Mist' on suoni solkahtannu?
Mist' on liikkunnu lihoa?
Siihen liittele lihoa,
Siihen pane palliota."
Neitsy Maria Emonen!
15 Tuoppa silkkisi sininen,
Pantas tuli-punanen.

Karhun lumous

[Sotkamosta]

Ohtoseni, lintuseni,
Mesi-kämmen kaunoseni!
Kuinsas kuulet karjan kellot,
Lyötä maahan mättähälle,
5 Nurmelle nukahtamaan.
Murra muurais-pesiä,

Mätä marja-mättähiä.
Villa suusi, villa pääsi,
Villa viisi hammastasi,
10 Pane kaksi kämmentäsi
Koion korvasi etehen.

Suen lumous

[Sotkamosta]

Susi suuri nälkähinen,
Koira liiaksi lihava
Tuli tiellä vastahani,
Tuonne ma sinun manaan

5 Yheksän meren ylite,
Meri puolen kymmenettä.
Metän kulta, mielis-neiti,
Kullan kultanen Orava!

Kätke kulta kumpuhusi,

Pakkaselle

[Sotkamosta]

Pakkanen puhurin poika
Alta jalkoja anooپی,
Kieltä suusta vihelööپی.
Älä kylmä kynsiäni,

Lapsen pesemä-sanat

[Sotkamosta]

Mato syöپی maan vihoja,
Sammakko veen vihoja.
Pese Jesus! peiposesi,
Puhastele pulmusesi,
5 Luojan luomilla vesillä,
Pyhän synnyn säätämällä.

Riien sanat

[Sotkamosta]

Riisi poika Riutukainen,
Riutukaisen pojan poika,
Hekku helmain alanen,
Häپیä hyväin miesten
5 Puremasta, nietemästä,
Ristityitä rikkomasta,
Kastetuita kaatamasta!
Ota hiiien hienot sukset,
Lemmon leppäset sivakat,

Viinan loihito

[Sotkamosta]

Mehiläinen ilman lintu!
Kulje kuuron äärtä myöten,
Samalen valoja myöten.

Puun sanat

[Sotkamosta]

Puu puhas Jumalan luoma,
Vesa Jesuksen vetämä,
Kanto Herran kasvattama,
Jonka oksa mettä tippu,
5 Huuvetta huratteli.
Tyvi puu pahan tekeپی,
Latva mettä kantamaan;
Latva -puu pahan tekeپی,
Tyvi mettä kantamaan;

Löylyn lumous

[Sotkamosta]

Ohtoseni, lintuseni,
Ei oo löytämistä,
Lämpösen läpimistä.
Läپی kuuman kurki-hirren,
Läپی kiukahen kivistä,
5 Läپی saunan sammalista.
Itse Vanha Väinämöinen,

Lapselle

[Sotkamosta]

Ei täyvy tätä tytärtä
Likasille listehille,
Pahoille reki-pajuille:
Viellä tälle tyttäreille
5 Kaunis kaukoa tuleپی,

Runo

[Sotkamosta]

Olin minä piennä paimenessa,

10 Metän hippu mielehesi.

5 Kylmä soita, kylmä maita,
Kylmä kylmiä kiviä,
Kesät heitä hettehellä,
Talvet taivahan navalla.

Maa juokoon maitona makunsa
Vierteenä omat vihansa.
Alle maan, alle mannen,
10 Alle peltehen yheksän,
Keskeltä kivuttomaksi, jne

10 Jolla hiihät hiiien maita,
Lemmon maita löyhyttelet.
Juokse Portimon jalolla,
Mene karpän kämmenillä,
Hunten helvettiin,
15 Parkuin pahalle maalle;
Siellä itkeepi Isäsi,
Valittavat Vanhempasi.

Mehiläinen ilman lintu
5 Juokse pitkin piipun vartta,
Halki hattua samoa!

10 Lehti-puu pahan tekeپی,
Hako-puulle mainitaan;
Hako-puu pahan tekeپی,
Lehti-puulle mainitaan.
Tule työsi tuntemaan.
15 Pahasi paranatmaan.
Juoppa viinana vihasi,
Olunna hyvät omasi.

On saanu senkin sanoman
Omaltakin Isältänsä:
"Laki on lahnan suomuksista.
10 Kiuka on meren kivistä,
Ovi-setnä Osman luusta
Peri-seinä peuran luusta."

Verevä veen takoa,
Musta kulma muilta mailta,
Juokseپی Ori punanen,
Kirja korja kiiättääپی.

Idassa lammasten ajossa,

5 Yhty yrkä karjahani;
Hako tiellä poikki puolin;
Yrkä istu tyvemmäksi.
Minä lapsi latvemmaksi
Yrältä kyselemään:
"Kävitkös minun kotini,
Vaellitko Vainiani?"

Maata pannessa

[Kalajoesta]

Jesus kilpi, Maaria meikka!
Terve maa, terve manner,
Terve mantereen haltia,
Terve tälle tervehtäjälle!

10 Mikä merkki minun kotona?"
"Kataikko kaivo-tiellä,
Tuomikko tuvan perässä,
Pihlaikko pirtin päällä,
Kulta kaivo koan eessä,
15 Kulta kansi kaivon päällä."

5 Maata pannen maan luvalla,
Maan luvalla, puun luvalla,
Kaiken kartanon luvalla.